

Jolanta Mędelśka, Marek Marszałek

(Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz,

e-mail: jolantamedelska@gmail.com; marmarsz@ukw.edu.pl)

ZAGADKOWE *IM* + PRZYSŁÓWEK LUB PRZYMIOTNIK W STOPNIU WYŻSZYM. PRZYSZYNEK DO BADAŃ NAD FRAZEMATYKĄ PÓLNOCNOKRESOWĄ¹

Sondy słownikowe publikowane przez A. Bogusławskiego i jego współpracowników [Bogusławski, Garnysz-Kozłowska 1979; Bogusławski, Wawrzyńczyk 1993; Bogusławski, Danielewiczowa 2005] znacznie przyczyniły się do wzrostu zainteresowania badaczy wielowyrazowymi jednostkami języka, takimi zwłaszcza, które „trzeba by najpierw wyłowić z potoku mowy” [Wołk 2016, 88], jako że jednostki te „objawiają się w sposób nieoczywisty”² [Wierzchoń 2008, 10]. Tego rodzaju całości jest ogromnie dużo, „idą one jawnie w grube miliony, podczas gdy jednowyrazowce (...) tworzą raczej grupę rzędu setek tysięcy”³ [Bogusławski 1989, 19]. Tę ogromną dysproporcję, czyli owe „grube miliony” wielowyrazowców wobec zaledwie ułamka jednostek jednowyrazowych, można już zauważyć w siatkach haseł najnowszych słowników, składających się po prostu z jednostek języka, a nie – jak wcześniej – tylko z wyrazów [Wawrzyńczyk 2015a, 10].

Wprawdzie zróżnicowanie formalne⁴ jednostek języka, czyli elementów danych, gotowych, odtwarzalnych w mowie, nie ma znaczenia [Bogusławski 1976, 357], niemniej to właśnie jednowyrazowe jednostki języka „najbardziej rzucają się w oczy” [Bogusławski 1989, 19]. Owa łatwość wyodrębniania jednowyrazowców sprawiła, że o wiele wcześniej niż całości wielowyrazowe zaczęto je rejestrować, a potem analizować i opisywać. Wyrazy badano dogłębniej i wieloaspektowo. Na rozmaite wielowyrazowce,

¹ Autorzy informują, że ich wkład w powstanie artykułu był w zasadzie jednakowy. Koncepcja, założenia, metody itp. zostały wypracowane w trakcie kilkutygodniowych dyskusji, po czym wspólnie modyfikowano je i doskonalono.

² Są to „jednostki inne niż od spacji do spacji (lecz bez spacji pomiędzy) (...)” [Wierzchoń 2008, 10].

³ Mowa tu o „proporcjach listy jednostek języka, czyli o słowniku: w słowniku poprawnie oddającym rzeczywistość empiryczną przeważałyby jednostki wielowyrazowe” [Piotrowski, Grabowski 2013, 60].

⁴ Jednostka jednokomponentowa czy też wielokomponentowa.

zwłaszcza inne niż tradycyjnie rozumiane frazeologizmy,⁵ przyszła kolej wraz z sondami słownikowymi, rozwojem frazematyki [Chlebda 1991; 2003], a także upowszechnieniem się językoznawstwa korpusowego [Lewandowska-Tomaszczyk 2005, 215]. Obecnie proces wyodrębniania wielowyrazowych jednostek języka wspomaga cyfryzacja, umożliwiając nie tylko ich wychwytywanie z tekstów na masową skalę [Wierzchoń 2010], ale też szybkie i sprawne przeszukiwanie zdigitalizowanych archiwalnych zasobów słownikowych [Wierzchoń 2010a; 2011; 2014]. Przygotowuje to grunt pod rekonstruowanie dziejów poszczególnych jednostek języka.⁶ Badacze wykorzystują także metodę fotodokumentacyjną, która dostarcza przykładów w szerokim kontekście tekstowym i bez zniekształceń [Wierzchoń 2008; Wawrzyńczyk 2013; 2014; 2015].

Jednakże zainteresowanie wielowyrazowymi jednostkami języka, czyli frazemami, oraz ów nowoczesny aparat i narzędzia badawcze, którymi językoznawcy dziś dysponują, skierowane są na frazematykę pochodzącą z obszarów etnicznych, podczas gdy frazematyka północnokresowa to – jak dotąd – teren bardzo słabo zbadany.⁷ Szerzej piszemy o tym w innym miejscu [Mędelka, Marszałek, w druku], tu podamy tylko najniezbędniejsze informacje.

Tak więc o wielowyrazowcach północnokresowych napisano kilka artykułów⁸ [Lindert 1972; Гюлумянц 1982; Ройзензон, Гольцекер 1982; Nowowiejski 1991; Buttler 1993; Mędelka 2002; Marszałek 2002; 2015; 2016], w ważniejszych monografiach o polszczyźnie kresów północno-wschodnich albo się w ogóle nie wspomina [por. [Trypućko 1957], albo omawiając wyrazy, wtapia się między nie – bez komentarza – garstkę przypadkowych frazemów [por. Koniusz 2001, 84–126], albo też jeśli nawet wplata się większy ich zbiór, to na tle prezentowanych wyrazów jest on nieproporcjonalnie skromny [por. Lewaszkiwicz 2017, 391–454].⁹

Osobny podrozdział *Frazeologia* pojawił się w monografii Z. Kurzowej [1993, 460–463], mamy w nim jednak tylko 50 jednostek wielowyrazowych¹⁰ (wobec 1200 omówionych wyrazów). Obfitszy materiał frazemacyjny, również wyodrębniony w formie podrozdziałów, podano w pracy

⁵ Czyli „utarte połączenie wyrazów, odtwarzane w mowie w gotowej postaci, o znaczeniu metaforycznym niewynikającym z sumy znaczeń składników, obrazowe i wzmacniające ekspresyjność wypowiedzi” [Chlebda 2003, 31]. (Tak W. Chlebda zwięźle podsumował dorobek nurtu we frazeologii zwanego winogradowskim [Виноградов 1977]).

⁶ Por. taką próbę w: Mędelka 2013.

⁷ O zaniedbaniach w tym zakresie zob.: Mędelka 1993, 208; 2002, 14; Marszałek 2015, 433; 2016, 27.

⁸ Są to głównie prace o frazeologii (pojmowanej tradycyjnie).

⁹ Przedstawiono 4200 wyrazów i kilkadziesiąt frazemów (np. *dostać strach* ‘przestraszyć się’ czy *ślepa jajecznicą* ‘(...) rodzaj jajecznicy’).

¹⁰ M.in. *gorzkie dziecko* ‘osoba niedoświadczona, naiwna’ czy *nie ażeby* ‘nie-szczególnie, niedobre’.

J. Mędelkiej [1993, 208–209, 266–272¹¹]. Bardziej wyczerpująco frazematyka północnokresowa została omówiona w kolejnej monografii tej autorki [Mędelka 2000, 486–594]. Zaprezentowano w niej już 1120 rozmaitych frazemów¹² (wobec 2480 wyrazów) wyekscerpowanych z prasy wileńskiej okresu 1945–1959. Wielowyrządowce znalazły też odzwierciedlenie w książkach o polszczyźnie młodzieży wileńskiej [Dawlewicz 2000;¹³ Geben 2003¹⁴], stanowią w nich jednak niewielki fragment materiału poddanego analizie. Trochę miejsca tzw. frazemowym rusycyzmom i lituanizmom¹⁵ poświęciła K. Geben w swoim artykule o dzisiejszym języku polskich uczniów szkół wileńskich [2017, 245–246].

Autorzy niniejszego tekstu są w posiadaniu dwóch bardzo obszernych kartotek frazemów północnokresowych liczących łącznie kilka tysięcy jednostek. Materiał ten – z braku miejsca – nie został włączony do wydanych przed kilkunastoma laty monografii o współczesnym słownictwie północnokresowym [Mędelka 2004; Marszałek 2006]. Kartoteka J. Mędelkiej zawiera materiał wyekscerpowany z prasy wileńskiej (1960–1979), kolekcja M. Marszałka – z wydawnictw książkowych opublikowanych na radzieckiej Litwie (1949–1985). Obecnie M. Marszałek przystępuje do opracowywania frazematyki północnokresowej lat 1949–1985 z wykorzystaniem ekscerptu zawartego w obu wskazanych kartotekach. O przedyskutowanych wspólnie wstępnym założeniach tego przedsięwzięcia badawczego napisaliśmy w innym miejscu [Mędelka, Marszałek, w druku], tu chcielibyśmy przybliżyć czytelnikom interesujący frazem, na który trafiliśmy, scalając i porządkując nasze kartoteki. Wybraliśmy go do prezentacji, ponieważ stanowi dobrą ilustrację problemów, które dziś stwarza badaczom brak obszernych rejestrów osobliwych całości wielowyrządowych używanych na kresach północno-wschodnich w przeszłości i obecnie.

Otóż wśród zebranych przez nas wielowyrządowców północnokresowych znajdują się osobliwe na tle ogólnopolskim połączenia partykuły *im* z przysłówkami lub – rzadziej – przymiotnikami w stopniu wyższym,¹⁶ np. *im dalej*. W polszczyźnie etnicznej odpowiadają im połączenia przysłówka

¹¹ Na przykład *jak do wody* ‘jak kamień w wodę’ czy *łamać się w otwarte drzwi* ‘wywahać otwarte drzwi’.

¹² Mamy tam analityzmy słownikowe, tytuły dzieł literackich, filmów, utworów muzycznych, formy adresatywne, nazwy kościołów, tradycyjnie pojmowane frazeologizmy, przysłowia i inne całości wielowyrządowe.

¹³ Por. *nastawiać fary* ‘otwierać szeroko oczy’, *ślup telegraficzny* ‘szczupła dziewczyna bez piersi’.

¹⁴ Por. *stawić podnóżki* ‘podstawiać komuś nogę’, *ucho gardło nos* ‘laryngolog’.

¹⁵ Por. *grupa przedłużonego dnia* ‘zajęcia w świetlicy’ czy tytuł książki *Moje imię – Marytė* (ogpol.: *Mam na imię Marytė*).

¹⁶ W ogpol. „występuje tylko w połączeniu z zaimkiem *tym*: *im...*, *tym...*, na ogół w związku z przymiotnikami w stopniu wyższym” [Zgólkowa 1998, 152].

jak z przysłówkami lub przymiotnikami w stopniu najwyższym, np. *jak najdalej*. Konstrukcje te (północnokresowa i ogólnopolska) wskazują na „maksymalny stopień intensywności cechy lub zdarzenia, jaki jest możliwy w danej sytuacji” [Dubisz 2003, 157]. Wszystkie nasze przykłady pochodzą z miesięcznika „Kobieta Radziecka” wydawanego na powojennej Litwie w litewskiej i polskiej wersji językowej. Teksty litewskie przekładano na polski, jednak artykuły napisane po polsku też się zdarzały.¹⁷

Oto owe konkretne reprezentacje osobliwego wielowyrzowca ułożone w porządku alfabetycznym według drugiego komponentu całości (w nawiasach ich ogólnopolskie odpowiedniki):

im częściej (= jak najczęściej): *Im częściej kpijcie ze swego dziecka (...)* [66/12/20¹⁸];

im dalej (= jak najdalej): *Młoda dziewczyna chowała pakunek im dalej od oczu przechodniów (...)* [62/5/2]; *Im dalej od twego domu* [63/1/8];

im dłużej (= jak najdłużej): (...) *chciała im dłużej być tutaj (...)* [65/1/7];

im droższy (= jak najdroższy): *Zamiast tego, by ślepo hołdować modzie i wkładać na siebie rzeczy im droższe, musimy wyrabiać swój gust (...)* [68/9/12];

im lepiej (= jak najlepiej): (...) *zawsze starają się im lepiej obsłużyć klienta* [77/2/I];

im mniej (= jak najmniej): *Z nią trzeba im mniej mieć do czynienia* [64/12/4];

im mniejszy (= jak najmniejszy): *Ale jeśli nieuniknione jest upośledzenie nerek, należy dbać, aby było ono im mniejsze* [72/2/III];

im prędzej (= jak najprędzej): *Trzeba coś zrobić! I to im prędzej!* [61/7/13]; (...) *w nogach czułam taką słabość, że im prędzej musiałam się uchwycić klamki u drzwi* [62/3/7]; (...) *usiłuje biec im prędzej* [65/11/7]; *To jest wszystko, czego ona chce od życia – im prędzej wyjść za mąż* [66/8/8]; *Zwłaszcza dziewczęta pragną im prędzej rozpocząć pracę (...)* [66/11/8]; (...) *nie dąży do tego, by im prędzej nawiązać stosunki intymne (...)* [66/12/18]; (...) *już nie chcecie ani chleba, ani tej kapusty. Tylko im prędzej do domu –* [67/5/6]; (...) *troszczy się o to, by (...)* metody pracy zostały im prędzej upowszechnione [67/8/7]; *Chce im prędzej ominąć staw (...)* [67/9/4]; (...) *owładnęło mną pragnienie – im prędzej się stąd wydostać* [67/10/3]; *Im prędzej wezwać policję!* [67/10/8]; *Miejscowe władze, chcąc im prędzej stłumić strajk, aresztowały trzech jego przywódców* [69/2/XVI]; (...) *jeżeli gospodarstwo potrafi w ciągu 1–1,5 godz. schłodzić mleko do temperatury 7–8 i im prędzej dostarczyć do mleczarni, otrzyma jeszcze dodatkowo po*

¹⁷ Por. uwagę I. Masojć o redagowaniu „Kobiety Radzieckiej”: „Materiały oryginalne w języku polskim (...) były poddawane skrupulatnej adiustacji stylisty i redaktora (...)” [Masojć 1995, 24].

¹⁸ W nawiasach podajemy lokalizację cytatu (rok, miesiąc, strona).

5 rb. za każdą tonę [73/3/1]; *Chcąc im prędzej rozproszyć te dziwne (...) uczucie, zapytałem (...) [79/9/12]; (...) starają się nie pracować, a tylko spędzać czas, żeby im prędzej wyjść ze ścian szpitala (...)* [79/12/10];

im rzadziej (= jak najrzadziej): *Teraz staram się im rzadziej iść do tej lekarki* (68/4/9);

im wcześniej (= jak najwcześniej): (...) *stara się, by dziecko im wcześniej odczuło, że jest członkiem (...) rodziny narodów radzieckich* [62/8/12];

im więcej (= jak najwięcej): *Oni sami próbują konstruować, zbadać, im więcej poznać* [60/8/13]; *Im więcej pieniędzy i złota – to było ich zasadniczym celem* [62/3/11]; (...) *ojciec i syn powinni spędzać im więcej czasu razem (...)* [62/4/8]; *Muszę przynieść z domu im więcej zdjęć* [62/4/14]; (...) *postarajcie się, by w wolnym czasie [dziecko] im więcej lepiło, szyło, haftowało* [62/8/15]; *Toteż bardzo się troszcza, by im więcej ludu wierzyło (...)* [62/10/12]; (...) *stara się doznać im więcej innych przyjemności* [66/11/8]; *Koniecznienależy codziennie robić gimnastykę, im więcej czasu spędzać na świeżym powietrzu* [67/2/18]; (...) *niekoniecznienależy starać się, żeby im więcej kobiet pracowało w fabrykach i instytucjach* [68/1/13]; (...) *gruszki, jabłka albo inne owoce (im więcej)* [68/7/VI]; *Obiad: owoce i sałata (im więcej) aż do wieczora* [68/7/VI];

im wyżej (= jak najwyżej): *Wyczułam, że głowę trzeba unieść im wyżej (...)* [66/2/9].

Materiał językowy nie jest skąpy, obejmuje łącznie 36 przykładów reprezentujących 12 konkretnych postaci wielowyznawcy północnokresowego (w tym tylko jedno wystąpienie z przymiotnikiem), ponadto – co istotne – tego rodzaju konstrukcje przewijały się w badanym miesięczniku przez całe dwudziestolecie (1960–1979). Ciekawe jednak, że nie były one notowane w żadnych innych źródłach ani wcześniej, ani równolegle (w szczególności w „Czerwonym Sztandarze” czy w tak licznych polskich wydawnictwach książkowych drukowanych na Litwie), ani też później. Na potrzeby tego artykułu przejrzelismy nie tylko co ważniejsze prace o polszczyźnie północnokresowej, ale też jeszcze nieopublikowany materiał „litewski”¹⁹ zawarty w należących do nas zbiorach słownictwa z obszaru kowieńskiego, np. w kartotece *Wydawnictwa książkowe publikowane w Republice Litewskiej w latach 1919–1940*,²⁰ w kartotece *Polszczyzna nowel kowieńskich (1935–1937)*,²¹ w kartotece *Literatura*

¹⁹ Czyli wyekscerpowany ze źródeł pochodzących z Litwy Kowieńskiej.

²⁰ Niewielka część tego zbioru została ogłoszona drukiem w monografii [Mędska, Marszałek 2005], pozostała część jest jeszcze opracowywana.

²¹ Materiał wyekscerpowany z prac nadesłanych na konkurs ogłoszony przez gazetę kowieńską w połowie lat 30. XX w.

miejskowa,²² a także komputeropis rozprawy doktorskiej dotyczącej polszczyzny kowieńskiej [Graczykowska 2003].

Nieobecność interesującej nas osobliwości w innych źródłach i opracowaniach nie ułatwia interpretacji materiału. Zauważmy najpierw, że na tle pozostałych całości nieco inny status można przypisać połączeniu *im prędzej*, ma ono bowiem dodatkowy synonim ogólnopolski w postaci frazemu *czym prędzej* ‘natychmiast, bez zwłoki’, dający się podstawić – obok *jak najprędzej* – we wszystkich przytoczonych przykładach, por. pierwszą egzemplifikację: *Trzeba coś robić! I to im prędzej!* – *Trzeba coś robić! I to czym prędzej!* Zatem część zaprezentowanych wyżej osobliwych użyczeń połączenia *im prędzej* może być wynikiem hiperpoprawności, czyli zastępowania jakoby niepoprawnego *czym* przez jakoby poprawne *im* (na tle potępianych konstrukcji ze spójnikiem zespolonym *czym prędzej, tym lepiej* i zalecanych *im prędzej, tym lepiej*²³). Jednak funkcjonowania innych – poza *im prędzej* – konkretnych realizacji naszej konstrukcji nie da się w ten sposób wyjaśnić.

Kolejny rutynowy krok polega na sprawdzeniu, czy nie doszło do zakłócającego wpływu obcych systemów językowych, przede wszystkim – wschodniosłowiańskich. Otóż ani oddziaływanie języka białoruskiego, ani rosyjskiego nie mogło doprowadzić do zastąpienia np. *jak najprędzej* przez *im prędzej* (por. odpowiednio *як найхутчэй* i *как можно быстрее*).

Inaczej kwestia ta wygląda w języku litewskim, w nim bowiem postać *kuo* wchodzi zarówno w skład konstrukcji odpowiadających polskim *jak* + przysłówek w stopniu najwyższym, por.: *kuo greičiau* (= *jak najprędzej*), *kuo veliau* (= *jak najpóźniej*), *kuo anksčiau* (= *jak najwcześniej*), jak i w skład spójnika zespolonego *kuo... tuo...*, por.: *kuo greičiau, tuo geria* (= *im szybciej, tym lepiej*), *kuo daugiau, tuo geriau* (= *im więcej, tym lepiej*), *kuo anksčiau, tuo geriau* (= *im wcześniej, tym lepiej*). Ponadto pierwsza konstrukcja brzmi identycznie jak segment początkowy drugiej, np.: *kuo greičiau* (= *jak najprędzej*) i *kuo greičiau,...* (= *im prędzej,...*), obie bowiem zawierają przysłówek w stopniu wyższym: *greičiau* (*geriau, daugiau, anksčiau*),²⁴ a nie, jak w polszczyźnie etnicznej – w wyższym: *im prędzej...* i w najwyższym: *jak najprędzej*. Tak więc do zmiany doszło najprawdopodobniej na gruncie litewskim. Tezę tę wzmacnia ujawnienie się osobliwych frazemów w „Kobiecie Radzieckiej”, mutacji litewskiego miesięcznika „Tarybinė moteris”.

Nadal jednak pozostaje niewyjaśniona kwestia niewystępowania wskazanej osobliwości w innych źródłach północnokresowych, w tym

²² Osobliwości językowe wynotowane z utworów literackich publikowanych w kowieńskiej gazecie „Dzień Polski”.

²³ Por. zapis w Słowniku ortoepicznym: „Czym – tym (rus.!) = *im – tym*. (...) *im prędzej, tym lepiej* (nie: *czym prędzej, tym...*)” [Szober 1937, 51; zob. też współcześnie: Markowski 2004, 154].

²⁴ Stopień najwyższy to *greičiausiai* (*geriausiai, daugiausiai, anksčiausiai*).

zwłaszcza w tych, które pochodzą z terenów o substracie litewskim. Najprostszym rozwiązaniem, które się tu nasuwa, jest przypuszczenie, że mamy do czynienia jedynie z cechą idiolektalną. Uprawdopodobniałby je fakt, że skromną, zaledwie kilkusobową redakcją „Kobiety Radzieckiej” kierowała przez 40 lat²⁵ Irena Malinowska. Czy jednak sama redaktor naczelna mogła nadać czasopismu swoisty kształt językowy? Trudno w to uwierzyć. Jeśli bowiem do druku regularnie przedostawały się osobliwości językowe jednego typu, w dodatku nie jako wystąpienia jednostkowe, lecz poświadczane wieloma przykładami i przez całe dwudziestolecie przewijające się w tekstach w wielu kombinacjach, to prawdopodobnie cechy te należą do idiolektów twórców artykułów oraz – co warte wyeksponowania – ich otoczenia. Ponadto badany periodyk odzwierciedla polszczyznę *p i s a n a*, czyli staranną, „lepszą” od mówionej, bo poddaną autocenzurze, utrwaloną na papierze po zastanowieniu, po dokonaniu optymalnych wyborów, a także poddaną zabiegom normalizującym wykonanym przez zespół redakcyjny.

Wydaje się, że swoista „agnonimiczność” omawianego tu osobliwego frazemu jest pozorna, że pojawiał się on także w innych źródłach, ale badacze nie zwrócili na niego uwagi właśnie dlatego, że nie jest wyrazem, tylko wielowyrazowcem, zatem „nie rzucał się w oczy”. Jednakże udowodnienie tej tezy stanie się możliwe dopiero po zdigitalizowaniu większości źródeł północnokresowych oraz dużej liczby prac o polszczyźnie północnokresowej.

Bibliografia

- A. Bogusławski, 1989, *Uwagi o pracy nad frazeologią* [w:] Z. Saloni (red.), *Studia z polskiej leksykografii współczesnej*, t. III, Białystok, s. 13–30.
- A. Bogusławski, M. Danielewiczowa, 2005, *Verba polona abscondita. Sonda słownikowa III*, Warszawa.
- A. Bogusławski, T. Garnysz-Kozłowska, 1979, *Addendum to Polish Phraseology. An Introductory Issue. Addenda do frazeologii polskiej. Zeszyt wstępny*, Carbondale and Edmonton.
- A. Bogusławski, J. Wawrzyńczyk, 1993, *Polszczyzna, jaką znamy. Nowa sonda słownikowa*, Warszawa.
- D. Buttler, 1993, *Dziewiętnastowieczna frazeologia polska w świetle cytatów Słownika wileńskiego* [w:] M. Basaj, Z. Zagórski (red.), *Munera linguistica Ladislao Kuraszkievicz dedicata*, Wrocław–Warszawa–Kraków, s. 81–89.
- W. Chlebda, 1991, *Elementy frazematyki. Wprowadzenie do frazeologii nadawcy*, Opole.
- W. Chlebda, 2003, *Elementy frazematyki. Wprowadzenie do frazeologii nadawcy*, Łask.

²⁵ Od początku lat 50. do końca 80.

- M. Dawlewicz, 2000, *Słownictwo socjolektu młodzieży polskiego pochodzenia w Wilnie (na podstawie badań ankietowych)*, Warszawa.
- S. Dubisz (red.), 2003, *Uniwersalny słownik języka polskiego*, t. II, Warszawa.
- K. Geben, *Świadomość i kompetencja językowa a warstwy leksykalne w idiolektach młodzieży polskiego pochodzenia na Wileńszczyźnie*, Warszawa 2003.
- K. Geben, 2017, *Przyczynek do badań nad językiem uczniów szkół polskich na Litwie* [w:] B.K. Jędryka, E. Kwapien (red.), *W labiryncie polszczyzny. Profesorowi Stanisławowi Dubiszowi – doktorzy i doktoranci*, Warszawa, s. 241–248.
- T. Graczykowska, 2003, *Język kowieńskiego tygodnika „Chata Rodzinna”. Przyczynek do badań nad polszczyzną północnokresową w dwudziestoleciu międzywojennym* (maszynopis rozprawy doktorskiej przygotowanej pod kierunkiem J. Mędełskiej w Instytucie Neofilologii i Lingwistyki Stosowanej Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego i obronionej na UMK w Toruniu w roku 2003).
- E. Koniusz, 2001, *Polszczyzna historyczna z Litwy w Słowniku gwar polskich Jana Karłowicza*, Kielce.
- Z. Kurzowa, 1993, *Język polski Wileńszczyzny i kresów północno-wschodnich XVI–XX w.*, Warszawa–Kraków.
- B. Lewandowska-Tomaszczyk (red.), 2005, *Podstawy językoznawstwa korpusowego*, Łódź.
- T. Lewaszkiwicz, 2017, *Język powojennych przesiedleńców z Nowogródka i okolicy*, Poznań.
- B. Lindert, 1972, *Z frazeologii staropolskiej używanej w języku polskim na Litwie na początku XVII w. (na podstawie Discursu Nabożnego A.S. Radziwiłła, wydane w Wilnie w 1636 r.)*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”. Sektio F. Nauki humanistyczne i filozoficzne XXVII, nr 5, s. 81–87.
- A. Markowski (red.), 2004, *Wielki słownik poprawnej polszczyzny PWN*, Warszawa.
- M. Marszałek, 2002, *Балтийское и восточнославянское наследие в составе фразеологизмов культурной разновидности полского периферийного диалекта*, „Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Филология»” XV, nr 4, s. 42–46.
- M. Marszałek, 2006, *Słownictwo wydawnictw książkowych drukowanych na radzieckiej Litwie. Opis dyferencjalny*, Bydgoszcz.
- M. Marszałek, 2015, *Frazemy wschodniosłowiańskie w powojennej polszczyźnie wileńskiej*, „Język Polski” nr 5, s. 433–445.
- M. Marszałek, 2016, *Frazemy rosyjskie w pisanym wariacie polszczyzny wileńskiej* [w:] Z. Nowożenowa, T. Kananowicz (red.), *Tekst jako kultura. Kultura jako tekst*, t. III, Gdańsk, s. 27–39.
- I. Masojć, 1995, *Polemicznie o badaniach nad językiem polskiej inteligencji na Litwie (w związku z książką Jolanty Mędełskiej Język polski na Litwie w dziewiątym dziesięcioleciu XX wieku, Bydgoszcz 1993)* [w:] J. Rieger (red.), *Studia nad polszczyzną kresową*, t. VIII, Warszawa, s. 23–29.
- J. Mędełska, 1993, *Język polski na Litwie w dziewiątym dziesięcioleciu XX wieku*, Bydgoszcz.
- J. Mędełska, 2000, *Język polskiej prasy wileńskiej (1945–1979)*, t. II: *Lata 1945–1959*, Bydgoszcz.
- J. Mędełska, 2002, *Красочное наследие, полученное севернокресовой фразематикой от восточнославянских и балтийских языков*,

- „Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Филология» XV, nr 4, s. 12–17.
- J. Mędelska, 2004, *Język polskiej prasy wileńskiej (1945–1979)*, t. III: *Lata 1960–1979*, cz. 2: *Słownictwo, wyrazy*, Bydgoszcz.
- J. Mędelska, 2013, *Na tropie agnionimu słownikowego wirowiec (o wykorzystaniu teorii lingwochronologicznej Piotra Wierzchonia w badaniach leksyki północnokresowej)*, „Poradnik Językowy” z. 3, s. 7–16.
- J. Mędelska, M. Marszałek, 2005, *Za murem: polszczyzna wydawnictw publikowanych w Republice Litewskiej w latach 1919–1940 (na tle ogólnopolskim i północnokresowym)*, t. I: *Fonetyka, grafia*, Bydgoszcz.
- J. Mędelska, M. Marszałek (w druku), *Ze studiów nad frazesami północnokresowymi. Zarys problematyki*.
- B. Nowowiejski, 1991, *Z frazeologii mowy sokólskiej*, „Prace Filologiczne” XXXVI, s. 309–316.
- T. Piotrowski, Ł. Grabowski, 2013, *Interpretacja danych frekwencyjnych z korpusów językowych: opis pewnych problemów (na kilku przykładach z życia wziętych)* [w:] W. Chlebda (red.), *Na tropach korpusów. W poszukiwaniu optymalnych zbiorów tekstów*, Opole, s. 59–71.
- S. Szober, 1937, *Słownik ortoepiczny. Jak mówić i pisać po polsku*, Warszawa.
- J. Trypućko, 1957, *Język Władysława Syrokomli (Ludwika Kondratowicza). Przyczynek do dziejów polskiego języka literackiego w wieku XIX*, cz. II, Uppsala.
- J. Wawrzyńczyk, 2013, *Depozytorium leksykalne języka polskiego*, t. XLI, *Fotoprzeгляд frazematyczny (1)*, Warszawa.
- J. Wawrzyńczyk, 2014, *Depozytorium leksykalne języka polskiego*, t. XLIII, *Fotoprzeгляд frazematyczny (3)*, Warszawa.
- J. Wawrzyńczyk, 2015, *Depozytorium leksykalne języka polskiego*, t. XLIV, *Fotoprzeгляд frazematyczny (4)*, Warszawa.
- J. Wawrzyńczyk, 2015a, *300 tysięcy czy milion(y)? O stanie zasobów słownictwa polskiego w dniu 31 grudnia 2000 r.*, Warszawa.
- P. Wierchoń, 2008, *KOTUŚ. „Verba polonaabscondita...” (w fotodokumentacji). Szkic lingwochronologiczny. Centuria pierwsza*, Poznań.
- P. Wierchoń, 2010, *Pięć bardzo skutecznych (sprawdzonych) sposobów na masowe wyodrębnianie wielowyrazowych segmentów podejrzanych o frazematyczność (czyli reproduktów)* [w:] W. Chlebda (red.), *Na tropach reproduktów. W poszukiwaniu wielowyrazowych jednostek języka*, Opole, s. 87–125.
- P. Wierchoń, 2010a, *Depozytorium leksykalne języka polskiego. Nowe fotomateriały z lat 1901–2010*, t. I, Warszawa.
- P. Wierchoń, 2011, *Depozytorium leksykalne języka polskiego. Nowe fotomateriały z lat 1901–2010*, t. II, Warszawa.
- P. Wierchoń, 2014, *Depozytorium leksykalne języka polskiego. Fotosuplement do Słownika warszawskiego*, t. XI–XL, Warszawa.
- M. Wołk, 2016, *Wyłowione z potoku mowy. O statusie i funkcjonowaniu w polszczyźnie wyrażenia powiem ci, że_*, „Język Polski” XCVI, s. 88–96.
- H. Zgólkowa (red.), 1998, *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. XIV, Poznań.

- B. Виноградов, 1977, *Избранные труды. Лексикология и лексикография*, Москва.
- K. Гюлумянц, 1982, *Некоторые наблюдения над фразеологией польских говоров белорусско-литовской зоны* [w:] J. Rieger, W. Werenicz (red.), *Studia nad polszczyzną kresową*, t. I, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź, s. 225–231.
- Л.И. Ройзензон, Ю.П. Гольцекер, 1982, *Наблюдения над фразеологией польских народных говоров на территории Литовской СССР* [w:] J. Rieger, W. Werenicz (red.), *Studia nad polszczyzną kresową*, t. I, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź, s. 233–242.

***The enigmatic im + a comparative form of an adverb or adjective.
A contribution to the research on the north borderland phrasematics***

Summary

The paper points to the intensive advancement of research on multi-word language units, that is phrasemes, which has prevailed for a few decades now and is currently supported by text digitalisation and development of corpus linguistics. However, the noticeable interest in phrasematics among researchers does not involve the north borderland Polish language. The authors of studies of the vocabulary coming from the north-east borderland either fail to mention phrasemes at all or record scarce and, apparently, random multi-word wholes or, at best, dedicate blatantly small chapters to multiword units (in comparison to chapters devoted to the discussion of single words). The lack of extensive records of the north borderland (both historical and contemporary) phrasematics prevents the presentation of a fully satisfying description of the north borderland phrasemes.

The authors of this paper presented the problem on the example of the word wholes indicated in the title and realised in north borderland texts, such as e.g. in the form *im mniej*, the general Polish equivalent of which is *jak najmniej* (*as little as possible*), cf. *Z nią trzeba im mniej mieć do czynienia* and the general Polish version *Z nią trzeba jak najmniej mieć do czynienia* (*You should have as little to do with her as possible*), and indicated them to be lithuanisms. Interestingly, however, the phrasemes (36) have occurred in one monthly only over 20 years and the authors are not aware of any other source to acknowledge them. They are also absent from the files containing a few thousand north borderland multiword units the authors have at their disposal.

Trans. Monika Czarnecka